

ИНСТИТУТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

„КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ

ISSN 0025-1089

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

ГОДИНА LXXIV 2023

СКОПЈЕ
2023

Македонски јазик	ГОДИНА LXXIV	стр. 1-281	Скопје 2023
------------------	--------------	------------	-------------

МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

излегува еднаш годишно

Редакција:

Елена Јованова-Грујовска (одговорен уредник)
Еленка Стоевска-Денчова (зам. одговорен уредник)
Мери Јосифовска (секретар)"
Весна Костовска
Катица Топлиска-Евроска
Виктор Фридман (САД)
Елена Верижникова (Русија)
Милан Михаљевиќ (Хрватска)
Вера Смоле (Словенија)
Макеј Кавка (Полска)
Јуси Нуорлуото (Шведска)
Станислав Станковиќ (Србија)

Уредувачки одбор:

Кирил Конески
Снежана Велковска
Марија Коробар-Белчева
Љубица Станковска
Коста Пеев
Људмил Спасов
Софија Милорадовиќ
Ана Цихнерска

Адреса:

Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје, п. фах 434

www.imj.ukim.edu.mk

број на жиро-сметка

40100-788-1242

Република Северна Македонија
Министерство за култура

Финансирано од Министерството за култура на Република Македонија

СОДРЖИНА

ПОВОДИ

Елена Јованова-Грујовска 70 ГОДИНИ ОД ОСНОВАЊЕТО НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“	7
Давор Јанкулоски ОСУМДЕСЕТ ГОДИНИ ОД ПРВОТО СЛОБОДНО УЧИЛИШТЕ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	13
Лилјана Макаријовска НАУЧНИОТ ИНТЕРЕС И ПРИДОНЕС НА Д-Р МИТО АРГИРОВСКИ (ПО ПОВОД 90-ГОДИШНИНАТА ОД РАЃАЊЕТО)	17
Мери Цубалевска, Бисера Павлеска-Георгиевска ШИРОКИОТ НАУЧЕН ОПУС И ВРЕДНИОТ ПРИДОНЕС ВО МАКЕДОНИСТИКАТА НА ПРОФ. Д-Р ЛИЛЈАНА МАКАРИЈОСКА (по повод шеесетгодишнината од раѓањето)	23
Веселинка Лаброска ЗА ПРОФ. Д-Р ВЕСНА МИОВСКА ПО ПОВОД НЕЈЗИНАТА ШЕЕСЕТГОДИШНИНА	35
Катица Трајкова ПО ПОВОД 60 ГОДИНИ ОД РАЃАЊЕТО НА ПРОФ. Д-Р ВЕСНА КОСТОВСКА	39

СТАТИИ

Људмил Спасов, Далибор Јовановски БОРБАТА НА КРСТЕ ЦРВЕНКОВСКИ ЗА МАКЕДОНСКИОТ ИДЕНТИТЕТ, ЈАЗИК И КАУЗА	45
Симона Груевска-Маџоска ЛЕКСИЧКО-СТИЛИСТИЧКИ ОСОБЕНОСТИ НА НЕКОЛКУ ПЕСНИ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ	57
Мери Јосифовска ЛИЧНИТЕ ИМИЊА СО КОМПОНЕНТАТА „БОГ“ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ПОЛСКИОТ ЈАЗИК	61

Олга Мишеска Томиќ	
ЕДЕН МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ОД ШЕСНАЕСЕТТИ ВЕК И СПОРЕДБА СО СТАНДАРДНИОТ МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	67
Владимир Цветковски	
ИМЕНСКИТЕ ЛЕКСЕМИ ЗА РОДОТ И ПОЛОТ КАЈ ДОМАШНИТЕ ЖИВОТНИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК И НИВНОТО ОПЛОДУВАЊЕ И РАЃАЊЕ	79
Веселинка Лаброска	
ФОНЕМАТА /S/ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК, СТАНДАРД И ДИЈАЛЕКТИ	83
Jitka Veroňková a Zdena Palková	
NOVÝ KURZ VÝSLOVNOSTI ČEŠTINY PRO CIZINCE S VYUŽITÍM WEBOVÉ APLIKACE.....	89
Ирена Савицка, Елена Петроска	
СИНТАКТИЧКИ ФУНКЦИИ НА ПОВИШЕНАТА АРТИКУЛАЦИЈА НА СРЕДНИТЕ САМОГЛАСКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	97
Damir Horga i Ines Carović	
GOVORNA DISFLUENTNOST U ČITANJU NA STRANOM JEZIKU	103
Дарко Томовски	
ФОНЕТСКИТЕ СПЕЦИФИКИ НА ГОВОРОТ ВО СЕЛОТО УРВИЧ.....	117
Душко Деспотовски	
ФОНЕТСКИТЕ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГОВОРОТ ВО СЕЛОТО СИРИЧИНО – ТЕТОВСКО	123
Ђорђе Геновиќ	
ДИФЕРЕНЦИЈАЛНА УЛОГА АКЦЕНТА КОД ПОЈЕДИНИХ ДУБЛЕТНИХ ОБЛИКА ИМЕНИЦА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	131
Мирјана Вељаноска-Томовска	
ПРЕКАРИТЕ ВО СЕЛО ЈЕГУНОВЦЕ, ТЕТОВСКО	141
Васка Ташова	
ГЛАГОЛСКАТА ИМЕНКА ОД СТИЛИСТИЧКИ АСПЕКТ	147
Бобан Карапејовски, Марија Пандева	
ЈАЗИЧНАТА ТЕРИТОРИЈА КАКО ЛИНГВИСТИЧКИ ПРОСТОР: ПОКАЗНИТЕ ЗАМЕНКИ И ЧЛЕНОТ КАКО ДЕИКТИЧКИ МАРКЕРИ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ШПАНСКИОТ ЈАЗИК.....	155
Македонка Додевска	
ТЕРМИНОЛОГИЈАТА НИЗ ПРОЦЕСОТ НА ЗБОРООБРАЗУВАЊЕТО ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО СЛОВЕНЕЧКИОТ ЈАЗИК (СО АКЦЕНТ НА ДЕЛ ОД МЕДИЦИНСКАТА ТЕРМИНОЛОГИЈА)	163
Игор Станојоски	
АУДИОМАТЕРИЈАЛИТЕ ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ	173

Андријана Павлова	
КОРИСТЕЊЕ НА СНАТГРТ КАКО АЛАТКА ЗА УЧЕЊЕ И ЗА ПОДУЧУВАЊЕ НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ: МОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	181
Антоанета Тримчевиќ	
ИМЕНСКИ ГРУПИ СО ИМЕНКАТА ВОДА КАКО ЦЕНТАР ВО РОМАНОТ <i>МОБИ ДИК</i>	197
Сунчица Трифуновска Јаниќ	
ПРОЦЕСОТ „ПОПРАВАЊЕ НА КНИГИ“ И КНИЖЕВНИОТ ПРЕВОД ОД КРАЈОТ НА XIII ДО ПРВАТА ПОЛОВИНА НА XV ВЕК	205

ПРИКАЗИ

Лидија Аризанковска	
Од промоцијата на Зборникот „МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК – ИЗВОР НА НАУЧНИ ИСТРАЖУВАЊА“, по повод јубилејот на Институтот, 70 години од неговото основање и 120 години од излегувањето на книгата „За македонските работи“ од Крсте Мисирков	213
Светлана Давкова-Ѓоргиева	
НАЈНОВИТЕ ИЗДАНИЈА НА СПИСАНИЈАТА <i>МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК LXXIII</i> И <i>МАКЕДОНИСТИКА 21</i> НА ИНСТИТУТОТ ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ 2022	217
Димитар Пандев	
РЕЧНИК ВО ФУНКЦИЈА НА ЛИНГВИСТИКАТА И ДРУГИТЕ НАУКИ (Промоција на вториот том од Речникот на црковнословенски јазик од македонска редакција, том втори v (vis (бројот 2 – свечена облека), и на петнаесеттата свеска од третиот том: <i>gor/ti – dvi\ati</i>	225
Марија Паунова	
МЕЃУНАРОДЕН НАУЧЕН СОБИР ВО ЧЕСТ НА ДВА ЈУБИЛЕЈА (Зборник на трудови од меѓународниот научен собир „100 години Блаже Конески и 75 години Филолошки факултет“).....	229
Лилјана Митковска	
„ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК. СЕГМЕНТАЛНА ФОНЕТИКА И ФОНОЛОГИЈА“ (Ирена Савицка, Агата Травињска, Веселинка Лаброска, Ана Цихнерска, Бранислав Геразов, МАНУ, 2022 г.)	235
Максим Каранфиловски	
КОН КНИГАТА „ДИЈАЛЕКТОЛОГОТ КОНЕСКИ“ ОД ВАСИЛ ДРВОШАНОВ (Васил Дрвошанов, <i>Дијалектoлoгoиj Конески</i> , Бата прес, Скопје 2023)	241

Аугуст Ковачец

ПЕТАР АТАНАСОВ, *Dicționarul dialectului meglenoromân actual, general și etimologic / Dictionnaire du dialecte méglénoroumain actuel, général et étymologique (DDMA)*, București, Editura Academiei Române, 2022, 1221 str. + Addenda + Planșe251

ХРОНИКИ

Андријана Павлова

ЈУБИЛЕЈ 70 ГОДИНИ ОД ОСНОВАЊЕТО НА ИНСТИТУТОТ ЗА
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК „КРСТЕ МИСИРКОВ“ – СКОПЈЕ, „КРСТЕ
МИСИРКОВ И МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК – ИЗВОР НА НАУЧНИ
ИСТРАЖУВАЊА“ VIII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
(СКОПЈЕ, 28 – 29 ЈУНИ 2023)257

Фани Стефановска-Ристеска

ОД ЗБОР ДО РЕЧНИК (Меѓународен научен собир во рамките
на традиционалната манифестација
„Денови на Благоја Корубин“)263

Иван Антоновски

ЛЕТНА ШКОЛА И ЈУБИЛЕЈНА МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА МСМЈЛК ПРИ УКИМ267

IN MEMORIAM

Снежана Велковска

КИРИЛ КОНЕСКИ (1929-2023)275

УДК 811.163.3'243:37.091.33-028.17

Игор Станојоски
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
igor.stanojoski@ugd.edu.mk

АУДИОМАТЕРИЈАЛИТЕ ВО ИЗУЧУВАЊЕТО НА МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ

Апстракт: Слушањето на избрани материјали е една од почесто применуваните практики во изучувањето странски јазик. Тоа се поврзува со директниот метод, кој е насочен кон побрзо оспособување на ученикот за комуникација. Слушањето помага во усвојувањето на артикулационската база на странскиот јазик. Сепак, неспорната моќ на слушањето во усвојувањето на фонетиката на странскиот јазик не се транспонира секогаш нужно и на фонологијата. Имено, се покажува дека во многу случаи самото слушање не придонесува доволно за да се избегнат девијациите од типот „недоволна диференцијација“ на фонемите. Во овој труд ја анализираме ефикасноста на комбинирањето на слушањето аудиокниги со читањето романи. Исто така, ги разгледуваме оние нови потенцијали на создавањето современи аудиоматеријали, кои се појавија во најново време: максимално поврзување на учебникот со аудиозаписот, создавање мобилни апликации за изучување на македонскиот јазик итн.

Клучни зборови: аудиоматеријали, методи, изучување, аудиокнига, слушање.

Во изучувањето на странскиот јазик темпото на напредокот не може лесно да се предвиди или да се пресмета врз основа на возраста, бројот на наставните часови и сл. Приемот на информациите и усвојувањето на вториот јазичен систем зависи од цело „клопче“ чинители, кое со децении се обидуваат да го разврзат повеќе дисциплини (методиката, психолингвистиката, контактната лингвистика итн.). Со текот на времето се покажа дека тоа клопче на фактори не само што не може еднаш засекогаш да се разврзе, туку и дека самото тоа „клопче“ ја менува својата структура напоредно со промената на духот на времето во кое живееме. Од друга страна, наспроти сите промени во нашето секојдневие, изучувањето на странските јазици останува и засекогаш ќе остане високоинтелектуална активност, која секогаш ќе бара и способност за запаметување и логичко размислување, асоцијација итн. Успехот на студентот во изучувањето на странскиот јазик, грубо речено, зависи од сè, почнувајќи од способностите и залагањето на изучувачот и на лекторот (ако се работи со лектор), па до распоредот на клупите во слушалната, како и од бројот и распоредот на часовите. Интересна, и во голема мера потврдена, е тезата на Спивак, според која странскиот јазик треба да се изучува секојдневно по малку. „Ако направите пауза од 3–4 дена, во ред е, можете да се вратите на стариот пат, но ако направите пауза од една недела или повеќе, враќајте се на првата лекција“ (Спивак 1989: 130).

Еден фактор, на кој можеме да му го доделиме атрибутот „решавачки“, се конкретните методи со кои се организира наставата. Постојат два основни методи кои во различни периоди се менувале на водечкото место во методиката на предавањето и изучувањето на странските јазици. Најпопуларен метод во современи услови е директниот метод, кој се појавил уште кон крајот на XIX век (Баранов 2003: 180, Н. Любимова, авторка на овој дел), како реакција на „индиректниот“, односно граматичко-преводниот метод. Граматичко-преводниот метод првенствено бил наменет за изучување на мртвите јазици, латински и старогрчки, па потоа ја проширил примената и на живите. Сепак, граматичко-преводниот метод беше во употреба и во македонските академски кругови и во втората половина на XX век, што денес се забележува и од начинот на изработката на тогашните учебници. Кај граматичко-преводниот метод посебно се акцентира изучувањето на граматичките правила заедно со сите исклучоци, без оглед на нивната реална потребност и честота во конверзацијата. И редоследот на предавање на граматичкиот материјал е според зборовните групи, со занемарување на реалните потреби на комуникацијата. Приврзаници на граматичко-преводниот метод се обично повозрасните изучувачи, поради когнитивноста, стерилноста и чистотата на методот (Баранов 2003: 183).

Директниот метод вложува повеќе напори во избегнување на интерференциите со првиот јазик. Улогата на првиот јазик не само што се минимизира, туку се настојува да се сведе на нула, туку речиси да се заборави дека првиот јазик воопшто постои, а јазикот-цел да се изучува како прв, односно онака како што се усвојува јазикот во детството. Ниту за објаснување на зборовите не се користи друг јазик, туку новиот збор се објаснува само со средствата на јазикот-цел. Според приврзаниците на директниот метод, секоја употреба на првиот јазик го забавува востановувањето на навиките и вештините. Поради тоа што акцентот се става по навика, а не по логика, директниот метод уште е нарекуван имитациски, и како таков тој е близок со бихевиоризмот. Директниот метод е поткрепен и од прагматичкиот пристап во лингвистиката, затоа што е ориентиран кон подготовка на студентот за комуникација.

Покрај овие два основни методи, се izdelуваат уште аудиолингвалниот и когнитивниот метод во групата на конвенционалните методи. Постојат уште и т.н. неконвенционални методи (Komorowska 2005: 25–35). Секој од познатите методи има свои предности, па задача на наставата по странски јазик е да обезбеди оптимална комбинација на методите.

Комбинацијата на методите, пак, може да се прави и врз основа на типот на интелигенцијата на конкретниот изучувач – барем во случајот со индивидуалното (наставник со еден ученик или самостојно) изучување. Така, евентуалниот талент за музика кај ученикот, ќе претставува сигурна препорака за почеста примена на аудиоматеријали во наставата и самостојното учење.

Од друга страна, треба да се одбележи и цврстата врска на директниот метод и слушањето соодветни аудиоматеријали. Имено, современата лингвистика сосема јасно ја има расчистено предноста на усниот наспрема писмениот дискурс, „во корист“ на усниот (Де Сосир 1969: 34–42). „Без оглед на тоа што во текот на многу векови писмениот јазик имал поголем престиж

отколку усниот, сосема е јасно дека усниот дискурс е изворната, фундаменталната форма на постоење на јазикот, а писмениот дискурс претставува производен – производ произлезен од усниот, и претставува подоцнежна, секундарна разновидност на јазикот“ (Кибрик 2019: 136). Според тоа, се покажува дека директниот метод во својата суштина треба многу повеќе да се интересира за акустичката отколку за графичката форма на странскиот јазик, а тоа создава цврста врска помеѓу директниот метод и слушањето.

Значењето на аудиоматеријалите постепено беше согледувано во текот на втората половина на XX век со појавата на можноста за приложување на носач на звук (првин касета, а потоа и компакт-диск) заедно со хартиениот учебник. Растот на употребата на носач на звукот, како прилог кон учебникот, е поврзан со фактот дека описите на изговорот на секоја фонема одделно, со кои до пред крајот на XX век почнуваше речиси секој учебник, се доволно добри само за да се создаде претстава за артикулацијата. Но на овој начин не може да се доловат малите нијанси кои одлучуваат за појавата на т.н. „туѓ акцент“ во реализацијата на фонетскиот систем на странскиот јазик. Уште не се случило, на пример, еден Русин само од опис на артикулацијата на чешките фонеме, прочитан во учебник, да научи да зборува чешки така што никој да не познае дека тој не е Чех. Се покажува дека доволно е и најмало артикулациско поместување за помалку од еден милиметар некаде во усната празнина да резултира со појава на туѓ акцент. Туѓиот акцент може да биде силно изразен, но може да биде и многу слабо изразен, така што проучувачот на интерференциите може да биде доведен во забуна дали навистина може да се регистрира туѓ акцент и, уште поважно, во што се состои тој. Често ни се случува да забележиме некој чуден акцент кај странскиот зборуваач, но да не можеме со сигурност да му посочиме каде греша тој.

Токму поради овие нијанси во изговорот на гласовите од странскиот јазик, се случи и онаа важна промена во методиката на наставата по странски јазик, која е најзабележителна во учебниците по странски јазик и каде што описот на артикулациската база на странскиот јазик, толку присутна како неодминлив дел на почетокот на постарите учебници по странски јазик, во посовремените учебници речиси наполно се изостава, а методичката улога во формирањето на изговорните навики и усвојувањето на странската артикулациска база му се препушта на аудиозаписот. Таа промена, несомнено, позитивно влијаеше врз подоброото формирање на изговорните навики.

Слухот и способноста да се репродуцира слушнатото обично се сметаат за решавачки во усвојувањето на туѓиот изговор. Во врска со изговорот, доаѓаат до израз актерските способности, па и музичкиот талент. Зборуваачот што умеа да глуми и да имитира би требало брзо да го усвои изговорот на странскиот јазик, но тоа се постигнува со слушање, најдобро со престој во јазичната средина на тој јазик. Овде ќе биде важно и запознавањето со „говорно влијателни“ носители на јазикот, односно луѓе со изговор што ќе го привлече вниманието на изучувачот и ќе го натера да имитира. Изучувачите со музички талент, исто така, по правило брзо го усвојуваат новиот изговор поради остриот слух и способноста за соодветна акустичка репродукција. Оние што го немаат ваквиот талент, но и што се мрзливи по однос на артикулацијата како физички

процес, ќе го зборуваат странскиот јазик користејќи ја артикулациската база на мајчиниот јазик.

Сепак, неспорната моќ на слушањето аудиоматеријали за усвојувањето на фонетиката на странскиот јазик, не се транспонира секогаш нужно и на фонологијата. Имено, се покажува дека и покрај тоа што во процесот на изучувањето на странскиот јазик акцентот се става на слушањето, во многу случаи самото слушање не придонесува доволно за да се избегнат девијациите од типот недиференцијација (*under-differentiation*) на фонемите, согласно со терминологијата на Вајнрајх (Вајнрајх 1979: 45–47). Следствено, се поставува прашањето: дали е проблемот на фонолошките девијации аудитивен? Што му пречи на изучувачот, кој нема проблеми со слухот, да слушне? Одговорот е: му пречи фонолошкиот систем на првиот јазик.

Во овој контекст треба да се посочи дека неможноста за аудитивен прием може и треба да се компензира со визуелен. На писмен план разграничувањето во многу од случаите е еднозначно и очигледно. На пример, разликувањето на долгите и кратките вокали во чешкиот јазик е полесно при читањето отколку при слушањето, особено за изучувачите со прв јазик во кој должината не е дистинктивен признак во вокалниот систем. Затоа, колку и да го потенцираме значењето на слушањето, најмалку имаме намера да го потцениме читањето, бидејќи и тоа има свои непобитни предности.

Откако се случи таканаречениот револуционерен исчекор со приложувањето носач на звук кон учебниците, почна да се посветува и повеќе внимание на самите текстови, кои, во овој случај, не само што ќе се напишат во учебникот, туку и ќе се снимат во студио, најчесто во интерпретација на актери, кои ќе посветат посебно внимание на сопствената дикција и изговор. Во меѓувреме, со навидум огромна брзина се развиваше и технологијата, па набргу, по касетите, застареа и компакт-диските, така што, во денешно време се покажува најпрактично аудиозаписот да биде сместен на Интернет просторот, така што корисникот на учебникот може да го има не само на компјутер, туку и на својот телефон. Дobar пример ни дава учебното помагало од областа на македонската литература и култура „Везилка“ (Мојсова-Чепишевска 2022), од кое сите аудиоснимки се достапни без ограничувања на платформата Јутјуб.

Почетокот на масовната употреба на Интернетот предизвика нов револуционерен пресврт во помагалата за изучување на странски јазици. Ако претходно поседувањето на касета или компакт-диск на кој има снимен материјал на изучуваниот јазик претставуваше своевидна скапоценост за изучувачот од странство, денес Интернетот нуди речиси неограничен број усни и пишани текстови на поголем дел од јазиците во светот. Сепак, тоа нас, како македонски лингвисти не нè ослободува од обврската да се грижиме за соодветноста на материјалите што ќе им ги понудиме на странските изучувачи и за кои ќе им дадеме препораки за користење. Наша задача е да го испланираме целиот процес на изучувањето, и тоа не само за одржувањето организирана групна настава, туку и за оние што ќе одлучат самостојно да го изучуваат македонскиот јазик како странски. Впрочем, во денешно време, поради модерниот стил на живеење, се добива впечаток дека и самостојната јазична обука се применува повеќе од порано.

Еден современ учебник за изучување на македонскиот јазик не само што треба да поседува аудиозапис што може да се слуша на Интернет просторот, туку треба да се искористат и специфичните информатички можности за врзување и вкрстување на пишаниот текст во хартиениот учебник со аудиозаписот. Кај младите се популарни мобилните апликации, а една мобилна апликација за изучување на македонскиот јазик како странски може да овозможи гледање на репликите директно на екранот и слушање на изговорот на секоја реплика посебно, по потреба, и со кликање на соодветното поле.

Забележливо е тоа што во денешно време и во најблиска иднина применетата лингвистика се развива и ќе се развива потпирајќи се на информатиката и непрекинато користејќи ја нејзината помош. По корпусната лингвистика, чијшто потенцијал сè уште го откриваме, автоматската обработка на пишан и говорен текст, итн. – и методиката на наставата на странските јазици, ќе се развива со помош на информатиката. Македонската лингвистика веќе вложува напори, а ќе мора да вложува и уште повеќе напори во зголемувањето на присуството на македонскиот јазик во Интернет просторот, особено преку развојот на достапни корпуси, дигитални речници, аудиозаписи на изговорот, изработка на јазични софтвери итн.

Разновидноста на применуваните методи не само што оди во прилог на желбите и афинитетите на сите студенти (сите типови на интелигенција), туку и ја збогатува наставата, дава задоволство од изучувањето на странскиот јазик, а задоволството и успехот одат рака под рака, особено кога станува збор за јазичната обука.

Една техника на изучување, на која не ѝ се придава заслуженото внимание, туку се остава на слободната волја на ученикот, е читањето и слушањето романи. Романите може да бидат во пишана форма, а исто така и во форма на аудиокнига. Во секој случај, романот претставува големо количество текст, неколкупати поголемо од текстот на една песна, филм или статија.

Реално, точно е дека изучувачите на македонскиот јазик не се во состојба да прочитаат роман на македонски јазик сè до преодот од нивото Б1 кон Б2 во поглед на разбирањето. Тука важно е да се има предвид дека зборуваме за разбирање, затоа што еден зборувач-почетник од Србија или Бугарија може да биде на нивото А2 во зборувањето, а на Ц1 во разбирањето. Читањето на првиот роман на македонски јазик треба да се случи во фазата пред да биде надмината т.н. јазична бариера. Притоа, не е неопходно студентот да ги разбира сите зборови што ќе ги сретне во романот. По некоја приближна проценка, доволно ќе биде ако разбира 60% од зборовите и уште 25% со помош на контекстот. Дури и ако останат неразбрани преостанатите 15%, не се препорачува често користење речник во текот на читањето. Честото користење речник може само да го направи здодевно читањето. Впрочем, во процесот на читањето важна е и вовлеченоста на студентот во содржината, а честото прекинување заради отворање речник би го одвлекло вниманието на студентот.

Постојат повеќе начини на комбинирање на аудиокнигата со хартиеното издание. Може: 1) да се слуша само аудиокнигата, 2) да се слуша аудиокнигата на македонски и во исто време пред очи да се има и хартиеното издание исто така на македонски, 3) да се слуша аудиокнигата на македонски, а пред очи да се има хартиеното издание на романот на првиот јазик, како и обратно: 4) да се

чита хартиеното издание на македонски слушајќи аудиокнига на првиот јазик. Без разлика која од овие четири опции ќе се одбере, прочитувањето/преслушувањето на цел еден роман на македонски е исклучително ефикасен метод.

Во нашата ситуација проблем претставува исклучително слабата продукција на аудиокниги за македонскиот книжен пазар. Тоа е така затоа што македонските читатели сакаат да ги читаат, а не да ги слушаат романите – едноставно, се нема таква навика. Поради тоа, препорачливо е да се создадат неколку аудиокниги наменски, токму за изучување на македонскиот јазик. Притоа, потребно е добро да се избере романот што ќе биде подготвен за читање и слушање, кој, на крајот на краиштата, воопшто не мора да биде од македонската книжевност со висока уметничка вредност. Напротив, се препорачува лесна литература, која слободно може да биде и преводна, па дури и коригирана, односно приспособена, со упростување на одредени изрази и замена на поретко употребуваните зборови.

Честопати неправилно се заборава на читањето/слушањето (како пасивна употреба на јазикот) и ѝ се дава предност на активната употреба, односно на зборувањето уште од самиот почеток – од првиот час. Станува збор за неразбирање (од страна на современата методика) на природата на фазата на надминување на јазичната бариера.

Ќе се обидеме да го објасниме тоа сликовито. Да замислиме дека зборовите од странскиот јазик се како илјадници ситни предмети на дното на еден сад со вода, длабок 40 сантиметри. Сè додека се наоѓаат во водата, тие спаѓаат во пасивниот речник или во речникот на непознатите зборови. Моментот кога тие ќе се појават на површината на водата и ќе допрат до воздухот ќе го споредиме со моментот кога зборовите преминуваат во активниот речник, односно кога студентот веќе ги употребува во сопствената реч. Постои една можност: да се обидеме со рака да ги вадиме предметите (зборовите) еден по еден. Притоа, поголем дел од зборовите остануваат на површината, а дел од нив сепак се враќаат назад под површината. Зборовите/предметите што сме ги извадиле на површина се малку, а се покажува дека тие се вредни кога се многу и кога имаме со што да ги поврземе синтагматски.

Другиот начин за вадење на предметите (зборовите) од дното на садот е читањето/слушањето. Се случува некој да прочита цел роман од 200 страници, а да не може да каже речиси ништо на јазикот што го изучува. Ова залажува најмногу. Навистина, оној што не читал, но учел во група според методите на современата методика, веројатно ќе може да каже повеќе. Најголемото изненадување може да се случи некаде во текот на читањето/слушањето на вториот или третиот роман. Читателот може нагло да почне да зборува на странскиот јазик, и покрај тоа што „до вчера“ не можел да каже речиси ништо. Буквално за еден ден може да го надмине оној што не читал, но учел и зборувал.

Претходно во овој труд ја споменавме важноста на слушањето за усвојување на артикулациската база на странскиот јазик. Потоа укажавме дека тоа не се транспонира секогаш нужно и на фонологијата, односно дека самото слушање не придонесува доволно за да се избегнат девијациите од типот недиференцијација на фонемите. Затоа, сметаме дека слушањето на романот

(аудиокнигата), со истовремено гледање во текстот на романот, односно читање, е токму онаа идеална комбинација која дава најдобри резултати.

Литература

- Баранов, А.Н. 2003:*Введение в прикладную лингвистику: Учебное пособие. Изд. 2-е, исправленное.* Едиториал УРСС, Москва.
- Вайнрайх, У. 1979:*Языковые контакты (состояние и проблемы исследования).* Издательство при Киевском государственном университете, издательства объединения „Вища школа“, Киев.
- Кибрик, А.Е. и др. 2019:*Введение в науку о языке /* под ред. О. В. Федоровой и С. Г. Татевосова. Буки Веди, Москва.
- Мојсова-Чепишевска, В. 2022:*Везилка.* Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје.
- Спивак, Д.Л. 1989:*Как сказать по-лиглом.* Лениздат, Ленинград.
- DeSosir, F. 1969:*Opšta lingvistika.* Nolit, Beograd.
- Komorowska, H. 2005:*Metodyka nauczania języków obcych.* Fraszka Edukacyjna, Warszawa.

Summary

In this paper we will analyze the relatively belated application of the Audio materials in the Macedonian applied linguistics. Audio books (novels of up to 200 pages) are considered a coronation of the application of this method, beginning with levels B1 and B2. The importance of the Audio materials is even greater in independent learning of Macedonian as a foreign language. However, it cannot be disregarded that the success of this method is dependent of many factors. Those are the proper selection of material intended for listening, the type of intelligence that the student has etc.

За издавачот:
д-р Елена Јованова-Грујовска, директорка
Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ – Скопје

Лектура:
Редакцијата

Компјутерска обработка:
Александар Штерјев

Тираж:
300 примероци

Печат:
Графо Пром Битола